

ULOGA NASTAVNIKA U SLUČAJEVIMA ONLINE SEKSUALNOG NASILJA NAD DJEDOM: Informativni materijal za nastavnike

www.coe.int/children

Izgradnja Evrope
za djecu i sa djecom

 **Safe
Online**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Autorka: Bojana Miletic

Mišljenja izražena u ovom radu odgovornost su autora i ne moraju nužno odražavati zvaničnu politiku Savjeta Evrope ili Safe Online.

Savjet Evrope sa zahvalnošću priznaje finansijsku podršku koju je za ovaj projekat obezbijedio Safe Online.

Safe Online je jedini globalni investicioni okvir posvećen zaštiti djece u digitalnom svijetu. Kroz ulaganje u inovacije i povezivanje ključnih aktera, Safe Online pomaže u oblikovanju digitalnog svijeta koji je siguran i osnažujući za svu djecu i mlade svuda u svijetu.

Saznajte više na <https://safeonline.global/>.

Prepress: Radna Soba

Fotografija: © Shutterstock

© Savjeta Evrope, maj 2025.

Ova publikacija je usmjerena na pomoć nastavnicima da prepoznaju svoju profesionalnu ulogu u prevenciji online seksualnog nasilja nad djecom. Cilj je da na vrijeme prepoznaju prijetnje na internetu i ne propuste promjene u ponašanju djece koje mogu ukazivati na njihove poteškoće. Takođe, važno je da pravovremeno ostvare kontakt sa relevantnim institucijama i stručnjacima koji su odgovorni za zaštitu djece od online seksualnog nasilja, a najvažniji cilj je da pomognu djeci u zaštiti njihovih prava.

ULOGA STRUČNIH RADNIKA U SLUČAJEVIMA ONLINE SEKSUALNOG NASILJA NAD DJECOM

Stručni radnici u socijalnoj zaštiti igraju ključnu ulogu u prepoznavanju i prevenciji seksualnog nasilja, posebno kada su žrtve djeca i mladi. To uključuje online nasilje, koje postaje sve ozbiljniji problem. Važno je da stručni radnici prepoznaju znakove opasnosti, pravovremeno identifikuju djecu u riziku i pruže im odgovarajuću podršku. Osim prepoznavanja i intervencije u slučajevima seksualnog nasilja, stručni radnici imaju značajnu ulogu u edukaciji i podizanju svijesti o prevenciji. Organizovanjem radionica, predavanja i individualnih razgovora sa djecom, roditeljima i nastavnicima, mogu pomoći u kreiranju i jačanju zaštitnih faktora u zajednici. Kroz ove aktivnosti oni podstiču otvorenu komunikaciju o potencijalnim rizicima, načinima samoodbrane i važnosti prijavljivanja sumnjivih situacija, čime direktno doprinose smanjenju broja slučajeva nasilja.

Takođe, važno je da stručni radnici sarađuju sa školama, zdravstvenim ustanovama, policijom i nevladinim organizacijama kako bi formirali mrežu podrške za djecu u riziku. Multisektorski pristup omogućava bržu reakciju i efikasnije rješavanje problema, a redovne obuke i stručni seminari pomažu socijalnim radnicima da unaprijede svoje kompetencije. Kroz stalno usavršavanje i primjenu savremenih metoda rada, socijalni radnici mogu značajno doprinijeti stvaranju sigurnijeg okruženja za svako dijete.

Ključne organizacije i mehanizmi u Crnoj Gori za zaštitu od sajber nasilja:

1. Uprava policije Crne Gore

- Uprava policije se bavi istraživanjem slučajeva sajber nasilja i digitalnih prijetnji. Građani mogu prijaviti slučajeve nasilja direktno putem lokalnih policijskih stanica ili elektronski na zvaničnoj web stranici policije.

2. Centri za socijalni rad

- Centri za socijalni rad u Crnoj Gori imaju ključnu ulogu u zaštiti djece i odraslih od različitih oblika nasilja, uključujući sajber nasilje.

3. Nacionalni CERT (Computer Emergency Response Team)

- CERT pruža tehničku podršku u slučajevima sajber prijetnji kao što su phishing, maliciozni softver i napadi na privatnost. Takođe, CERT može pomoći u posredovanju između građana i internet provajdera.

4. Ministarstvo prosvjete Crne Gore

- Ministarstvo vodi edukativne programe u školama za podizanje svijesti o rizicima na internetu, posebno među djecom i mladima. Takođe, nastavnici i pedagozi mogu biti prvi kontakt za prijavu digitalnog nasilja u školskom okruženju.

5. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda (Ombudsman)

- Ombudsman pruža zaštitu prava građana, uključujući djecu koja su žrtve internet nasilja. Mehanizmi poput „Hrabrog sandučeta“ omogućavaju prijavu kršenja ljudskih prava.

Oblici online seksualnog nasilja i eksploatacije djece:

Grumovanje (Grooming)

Ovo je proces u kojem online seksualni zlostavljači usmjeravaju dijete na stvaranje seksualnog sadržaja ili susrete sa njima. Zlostavljači koriste različite tehnike kako bi stekli povjerenje djeteta.

Samostalno generisani seksualni sadržaj

Ovaj sadržaj obično kreira sam maloljetnik, ali opasnost nastaje kada se takav sadržaj dijeli ili širi bez njegove saglasnosti, čime se ugrožavaju prava djeteta.

Livestreaming seksualnog nasilja nad djecom

Prenos nasilja uživo, gdje zlostavljači šire lične materijale djeteta online. Ovi materijali mogu biti distribuirani u zatvorene grupe korisnika koji plaćaju za pristup.

Pristup i dijeljenje materijala seksualne eksploatacije djece

Zlostavljači koriste različite metode za distribuciju materijala, uključujući internet linkove i modificovane adrese, kako bi otežali otkrivanje materijala od strane nadležnih organa.

Finansijska i seksualna iznuda

Zlostavljači koriste lažne identitete i falsifikovane godine kako bi kontaktirali tinejdžere putem društvenih mreža. Nakon slanja seksualnog sadržaja, zlostavljači traže od djece još materijala, koristeći ga za iznudu novca.

Seksualno nasilje generisano od strane umjetničke inteligencije (AI)

Sadržaj koji kreira vještačka inteligencija, prikazujući seksualno nasilje, postaje sve češći način na koji zlostavljači targetiraju djecu. Ovaj oblik nasilja je izazovan jer se može koristiti za stvaranje lažnih slika i video materijala.

Sajber proganjanje i uznemiravanje

Zlostavljači koriste digitalne platforme za kontinuirano slanje prijetećih ili seksualno eksplicitnih poruka djeci. Ovo može uključivati ucjene, širenje lažnih informacija ili javno objavljivanje privatnih podataka djeteta s ciljem nanošenja štete.

Eksploatacija putem online igara i virtuelnih svjetova—Platforme za online igre i virtuelni svjetovi često postaju prostor za manipulaciju i iskorištavanje djece. Zlostavljači mogu koristiti chat opcije unutar igara kako bi uspostavili kontakt, stekli povjerenje i postepeno uvukli dijete u seksualizovane razgovore ili aktivnosti.

Deepfake tehnologija u seksualnoj eksploataciji djece

Deepfake tehnologija omogućava kreiranje lažnih, ali uvjerljivih video zapisa koji mogu prikazivati dijete u kompromitujućim situacijama. Ovakvi materijali se često koriste za ucjenu ili ponižavanje djeteta, a njihova distribucija može imati dugotrajne posljedice na mentalno zdravlje žrtve.

Anonimne aplikacije i tamni web

Zlostavljači često koriste aplikacije koje omogućavaju anonimnu komunikaciju ili tamni web (darkweb) kako bi dijelili materijale seksualne eksploatacije djece i izbjegli otkrivanje. Ove platforme predstavljaju poseban izazov za organe za sprovođenje zakona, jer otežavaju identifikaciju počinitelja.

KAKO POMOĆI DJECI U ZAŠTITI NJIHOVIH PRAVA?

Stručni radnici treba da pruže djeci i njihovim porodicama informacije o sigurnosti na internetu, kao i o institucijama koje mogu pomoći u slučaju nasilja. Prepoznavanje rizičnih situacija i pružanje adekvatne podrške može značajno pomoći djeci da se zaštite od seksualnog nasilja, kako online, tako i u stvarnom životu. Takođe, važno je podsticati otvorenu komunikaciju između djece i roditelja, kako bi se djeca osjećala sigurno da prijave bilo kakav oblik uznemiravanja ili nasilja. Stručni radnici mogu organizovati edukativne radionice i kampanje podizanja svijesti, kako bi djeca bolje razumjela svoja prava i načine zaštite u digitalnom okruženju. **Važno je djelovati brzo i odgovorno kako bi djeca bila zaštićena i imala pravo na sigurnost i zaštitu njihovih prava.**

Promjene u ponašanju djeteta koje ne bi trebalo da promaknu stručnom radniku, roditelju/staratelju i hranitelju.

FIZIČKE PROMJENE:

Neobjašnjive povrede na tijelu
modrice, opekotine ili posjekotine koje dijete ne može objasniti.

Promjene u izgledu
iznenadne promjene u higijeni, odjeći ili fizičkom izgledu.

Konzumacija alkohola ili droga
ako dijete pokazuje znakove konzumiranja alkohola, droga ili drugih opojnih supstanci.

Problemi sa zdravljem
česte urinarne infekcije ili ponavljanje testiranja na seksualno prenosive bolesti.

Samopovređivanje
vidljivi znaci samopovređivanja, kao što su posjekotine ili ožiljci.

PSIHOLOŠKE PROMJENE:

Smanjeno samopouzdanje
dijete koje se povlači, pokazuje nisko
samopoštovanje ili osjeća sram.

Problemi sa ishranom
problemi sa hranom, poput prekomjernog
jedenja ili potpuno izbjegavanje hrane.

Suicidne misli
misli ili izrazi o samoubistvu ili smrti.

Depresija i anksioznost
osjećaj tuge, gubitak interesa za aktivnosti koje su ranije
bile zabavne, prekomjerna zabrinutost i strahovi.

Problemi sa spavanjem
nesanica, noćne more ili strah od spavanja.

Poteškoće u učenju
nagli pad akademskog uspjeha, problemi u koncentraciji
ili zadržavanju informacija.

SUMNJIVE VEZE I KONTAKT SA NASILNIM GRUPAMA:

Interakcija sa nasilnim grupama
dijete koje se povezuje sa nasilnim,
problematičnim ili rizičnim grupama.

Partner koji je znatno stariji od djeteta
dijete koje ima partnera znatno starijeg od sebe.

PROMJENE U PONAŠANJU:

Izostanci iz škole
česta izostajanja iz škole ili čak izbacivanje
zbog problema u ponašanju.

Problemi sa ponašanjem u školi
agresija, neslaganje sa autoritetima, nepoštovanje pravila.

Izolacija od prijatelja i porodice
smanjenje društvenih kontakata, povlačenje iz odnosa sa prijateljima, članovima porodice ili poznatim osobama.

Kretanje sa nepoznatim osobama
dijete koje se upušta u kontakte sa strancima ili pokazuje
interesovanje za odrasle osobe koji nisu poznati porodici.

Noćenje van kuće
često noćenje izvan kuće ili na nepoznatim mjestima bez objašnjenja.

Seksualizovano ponašanje ili odjeća
nošenje provokativne odjeće, ponašanje koje je nesrazmjerno
uzrastu ili seksualizovani komentari.

Pristajanje na sumnjive poklone ili usluge
primanje poklona ili novca od nepoznatih osoba.

Nespecifične stvari u vlasništvu djeteta
pronalaženje nepoznatih ili sumnjivih predmeta kod djeteta, kao
što su novac, mobilni telefoni, alkohol ili droga.

Šta učiniti? Ako primijetite bilo koju od ovih promjena, važno je odmah reagovati. Razgovarajte sa djetetom na miran i podržavajući način, ili se obratite relevantnim stručnjacima i institucijama kako biste osigurali sigurnost i dobrobit djeteta.

Brza reakcija može pomoći da dijete bude zaštićeno od mogućih prijetnji i da se spriječe ozbiljnije posljedice.

KAKO REAGOVATI U SLUČAJU SUMNJE NA SEKSUALNO NASILJE NAD DJETETOM?

1. Nikada nije krivica djeteta

Za eksploataciju i seksualno nasilje nad djecom nikada nisu krive žrtve. Ni dijete, ni roditelj ne treba da se osjećaju krivima zbog toga što se dogodio zločin. Osjećaj krivice može ometati rehabilitaciju djeteta i smanjiti efikasnost podrške koju roditelj pruža tokom tog procesa.

2. Pravovremena reakcija

Kako bismo zaštitili dijete od seksualne eksploatacije, potrebno je što brže reagovati. Reakcija je moguća već u ranoj fazi, kada je potrebno postupati prema Standardnim operativnim procedurama (SOP) na koje svaki profesionalac treba da se osloni u slučaju sumnje.

3. Postupanje u slučaju sumnje

Ako stručnjak koji radi sa djetetom nije siguran, ali ima sumnje, treba da postupi prema procedurama koje su uspostavljene u njegovoj organizaciji, kao i prema mehanizmima upućivanja razvijenim u Crnoj Gori. Takođe, potrebno je obratiti se nadležnim institucijama za zaštitu djece.

PREPORUKE ZA KOMUNIKACIJU SA DJETETOM:

- ▶ Ostanite smireni i dostupni. Nemojte izbjegavati razgovor sa djetetom. Pružite mu siguran prostor za razgovor, gdje će se osjećati sigurno.
- ▶ Postavite ravnopravan odnos. Stvorite atmosferu međusobnog povjerenja i ravnopravnosti. Budite podrška – prvo recite djetetu da mu vjerujete.
- ▶ Smirite dijete. Ne obećavajte djetetu nešto što ne možete ispuniti. Budite iskreni i jasni u komunikaciji.
- ▶ Podjela informacija. Objasnite djetetu da ćete biti u obavezi da podijelite dio informacija sa nadležnim organima, kako biste osigurali njegovu sigurnost.
- ▶ Nemojte povećavati stres djetetu. Nemojte optuživati dijete i nemojte ocjenjivati njegovo ponašanje. Trudite se da ne izazovete dodatnu traumu kroz predrasude ili nepažljive komentare.
- ▶ Poštujte osjećanja djeteta. Važno je da dijete ima poštovanje prema svojim mislima i osjećanjima. Ohrabrite ga da se osjeća sigurno i uvjerite ga da nije krivo za ono što mu se dogodilo.
- ▶ Nemojte forsirati razgovor. Ne prisiljavajte dijete da razgovara sa osobama u koje nema povjerenja.
- ▶ Ohrabrite dijete. Objasnite mu/joj i uvjerite ga/je da nije krivo za ono što se desilo.

VAŽNO:

Vaš cilj nije da sudite šta se tačno desilo, već da stvorite sigurnu, podržavajuću atmosferu u kojoj će dijete moći da podijeli svoje iskustvo.

Ako postoji neposredna opasnost od seksualnog nasilja ili eksploatacije djeteta (uključujući online nasilje) obratite se na sledeće brojeve telefona:

Nacionalna SOS dječja linija	116 111
Policija	112
Ombudsman:	+382 20 241 642
Nacionalni CERT	https://www.cert.rs/rs/cesto-postavljana-pitanja.html

Ove linije i institucije su tu da pruže pomoć i zaštitu djeci u situacijama seksualnog nasilja i eksploatacije.

CNR

www.coe.int

Savjet Evrope je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Savjeta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE